

Yttrande angående Remiss av Slutbetänkande SOU 2021:21 – Rätt för klimatet

Sammanfattning

- Energimyndigheten tillstyrker utredningens förslag i slutbetänkandet, de kan i kombination med förslagen i delbetänkandet ge ytterligare möjlighet att beakta klimatperspektivet i prövning enligt miljöbalken men även bidra till en snabbare omställning.
- Energimyndigheten vill framhålla vikten av tydliga vägledningar för bedömningar av enskilda verksamheters bidrag till klimatomställningen för att ge välgrundade beslutsunderlag i tillståndsprocesserna.
- Energimyndigheten vill understryka vikten av att utreda hur olika styrmedel interagerar för att inte riskera suboptimerade styrningen mot klimatmålen.
- Energimyndigheten är positiv till utredningens förslag som syftar till stärkt planering och samverkan på olika nivåer, vilka är i linje med myndighetens tidigare förslag bland annat inom miljömålsrådets programområde *Hållbar elektrifiering*¹ samt SOFT-samarbetet².
- Energimyndigheten hade önskat en tydligare analys av effekterna på utsläppen av växthusgaser för utredningens förslag. En tydligare redovisning av de potentiella utsläppsminskningarna av förslagen kan tydligare peka på vart samhällets insatser bör prioriteras.

Energimyndighetens ställningstagande

En snabb elektrifiering av industrin och transportsektorn i kombination med en utveckling mot ett transporteffektivt samhälle är av vikt för att nå klimatmålen. Utbyggnaden av elnät är en förutsättning för att möjliggöra elektrifieringen av både industri- och transportsektorn. Elektrifieringen kommer sannolikt att medföra en ökad andel prövningar enligt miljöbalken av verksamheter som kan bidra till klimatomställningen. För att nå klimatmålen så är det av vikt att hänsyn

¹ Miljömålsrådets årsrapport 2022, NV-02027-15

² Strategisk plan för omställning av transportsektorn till fossilfrihet, ER 2017:07

tas verksamheters bidrag till klimatomställningen i prövningen men även att en snabb omställning möjliggörs.

Energimyndigheten välkomnar därför förslagen i utredningens slutbetänkande. I kombination med förslagen i delbetänkandet ges ytterligare möjlighet att beakta klimatperspektivet i prövningen men även bidra till en snabbare omställning.

Utredningen lämnar ett stort antal förslag på olika områden. I syfte att underlätta för beslutsfattare att prioritera mellan förslagen hade Energimyndigheten önskat en tydligare analys av de potentiella effekterna på utsläppen av växthusgaser som utredningens förslag kan komma att få. Energimyndigheten vill även peka på betydelsen av att utreda konsekvenserna av hur olika styrmedel inverkar på varandra. Det är av särskild betydelse att bestämmelser som införs i lagstiftningen inte riskerar att motverka eller förta nyttan av andra befintliga verktyg eller kostnadseffektiva åtgärder.

Främja bidrag till klimatomställningen

Förslag om en klimatanpassad platsvalsregel

Energimyndigheten tillstyrker förslaget att avvägningar kring plats även ska göras med avseende på en verksamhets klimatpåverkan eller bidrag till klimatomställningen. Energimyndigheten vill dock framhålla vikten av välgrundade underlag och rätt kompetens hos prövningsmyndigheterna när dessa avvägningar ska göras vid val av plats. Särskilt när det gäller bedömningar kring verksamheters bidrag till klimatomställningen i relation till val av plats. För prövning av vindkraft skulle en förändrad platsvalsregel i vissa fall kunna medföra att tillstånd ges i fördel till klimatnyttan i avvägning mot andra intressen, men i slutändan är det dock det kommunala vetot som avgör huruvida tillstånd ges. Den större klimatnyttan av en klimatanpassad platsvalsregel kan nog uppkomma i de fall där verksamhetens lokalisering kan vara av vikt för att minimera den direkta klimatpåverkan av en verksamhet, exempelvis genom minskat transportbehov.

Det finns en risk för att införandet av hänsyn till klimatpåverkan eller bidrag till klimatomställning i tillståndsprocessen leder till förlängda prövningstider vilket motverkar målet att dessa processer ska förenklas och bli effektivare och snabbare i syfte att främja klimatomställningen. Att bedöma verksamheters klimatpåverkan och bidrag till klimatomställning är komplext och det är av vikt att det finns en tydlighet i vilka metoder, parametrar och systemgränser som ska användas. Energimyndigheten ser därför positivt på att utredningen föreslår att Naturvårdsverket ges i uppdrag att ta fram vägledning om en förändrad platsvalsregel.

Vägledning om samexistens med totalförsvarets intressen

Energimyndigheten tillstyrker förslaget om att ett uppdrag ges att ta fram vägledning om hur verksamheter som bidrar till klimatomställningen kan samexistera med försvarets verksamheter utan att påtagligt motverka

totalförsvarets intressen eller orsaka påtaglig skada på områden som är av riksintresse på grund av att de behövs för totalförsvarets anläggningar enligt 3 kap. 9 § miljöbalken. Behoven av utbyggnad av både elproduktion såväl som elnät är stora för att klara klimatomställningen. Att genom samverkan och vägledning hitta former för att minska konfliktytor med försvarets intressen vid utbyggnad av exempelvis vindkraft och elnät kan bidra till en ökad tydlighet och förutsägbarhet i tillståndsprocesserna. Energimyndigheten ser att uppdraget bör ges i samverkan mellan berörda myndigheter. Processen att ta fram vägledningar för samexistens med totalförsvarets intressen skulle även kunna hanteras inom ramen för det ”Ramverk för nationell planering” som föreslagits till regeringen inom Miljömålsrådet.

Bedömning av en ny avvägningsregel i 2 kap. miljöbalken

Energimyndigheten delar utredningens bedömning om att inte förespråka en särskild avvägningsregel för att ge klimat större tyngd i förhållande till andra miljöintressen. Det stora hindret för dessa verksamheter, exempelvis kopplat till utbyggnad av vindkraft, handlar snarare om att det tar lång tid att få tillstånd. En särskild avvägningsregel skulle sannolikt inte heller leda till att klimat skulle vägas tyngre i förhållande till andra skyddsintressen och bidra till att fler verksamheter som bidrar till klimatomställningen får tillstånd. Att införa ytterligare ett moment i prövningen riskerar snarare att ytterligare förlänga tillståndsprocessen.

Bedömning av att införa klimat som särskilt intresse 3 kap. miljöbalken

Energimyndigheten delar utredningens bedömning att inte peka ut klimat som särskilt intresse in 3 kap. miljöbalken. Alla verksamheter som bidrar till klimatomställning har inte en direkt platsbunden koppling till en naturresurs eller specifika markområden. Många verksamheter omfattas även redan idag av befintliga riksintressen, exempelvis vindkraft. För många verksamheter skulle det därför inte göra någon skillnad i prövningen.

Elnät i planering

Energimyndigheten delar utrednings slutsats att det behövs en översyn av hur stärkt planering och samverkan kan öka förutsättningarna för en effektiv klimatomställning och elektrifiering. Energimyndigheten tillstyrker att en utredning tillsätts som särskilt ska analysera hur energi- och klimatplaneringen på olika nivåer kan struktureras och samordnas på ett tydligare sätt än i dag. Inom ramen för Miljömålsrådets programområde Hållbar Elektrifiering lämnades förslag³ om att Energimyndigheten i samverkan med andra myndigheter skulle ges i uppdrag att genomföra en översyn av lagen om kommunal energiplanering i syfte att fånga aspekter rörande hållbar elektrifiering i planeringen, även aspekter som rör trygg energiförsörjning och civilt försvar/beredskap bör inkluderas. Behoven av en översyn av lagen om kommunal energiplanering har tidigare lyfts ur olika perspektiv, vilka bör beaktas. Den samlade översynen av både den

³ Miljömålsrådets årsrapport 2022, NV-02027-15

regionala och kommunala energi- och klimatplaneringen som här föreslås i form av en utredning ser Energimyndigheten som en lämplig väg fram.

Energimyndigheten tillstyrker att Boverket ges i uppdrag att i samråd med Energimyndigheten och andra berörda myndigheter att se över vägledningen kring plan- och bygglagen, och elnät i syfte att tydliggöra vad som kan innebära att användandet av elnät försvåras och underlätta hänsyn i den fysiska planeringen.

Bedömning om uppdaterade riksintresse för energidistribution

Energimyndigheten bedömer att det kan vara motiverat att peka ut hela eller delar av marken för befintligt och nytt transmissionsnät som riksintresse energidistribution och riksintresse totalförsvär. Elektrifieringen som möjliggörare för att minska klimatpåverkan ställer krav på en utveckling av elsystemet där transmissionsnätets betydelse blir större. Energimyndigheten anser att behoven av riksintresse energidistribution kopplat till såväl elektrifieringen som trygg elförsörjning bör utredas innan det ska prioriteras. Det är centralt att Svenska Kraftnät bistår med tydliga värdebeskrivningar av marken/områden för att ett utpekande ska kunna motiveras. Svenska Kraftnät arbetar för närvarande med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap för att ta fram underlag för ett utpekande av det befintliga transmissionsnätet som ett riksintresse för totalförsvärets civila delar. I detta arbete kommer Svenska Kraftnät tillsammans med Energimyndigheten också utreda om det finns behov av att peka ut vissa strategiska passager för transmissionsnätet som riksintresse för energidistribution.

Övriga förslag kopplade till elnätsutbyggnad

Energimyndigheten är positiv till utredningens övriga förslag kopplat till sektorslagstiftningen då de syftar till en snabbare utbyggnad av elnät. Utbyggnad av elnät är en nyckelfaktor i klimatomställningen och det är av vikt att utbyggnaden möjliggörs att gå i takt med de ökade behoven som förväntas i samband med elektrifieringen.

Transporteffektivt samhälle

Energimyndigheten tillstyrker utredningens förslag som syftar till en starkare styrning mot ett transporteffektivt samhälle. Förslagen ligger väl i linje förslagen inom SOFT-samarbetets rapport *Strategisk plan för omställning av transportsektorn till fossilfrihet*⁴ som beskriver möjligheten till måluppfyllnad inom de tre benen; transporteffektivt samhälle, energieffektivare och fossilfria fordon samt förnybara drivmedel. I första hand bör åtgärder för ett mer transporteffektivt samhälle prioriteras för att minska den totala efterfrågan på resurser i transportsektorn, elektrifiering av transportsektorn verkar främst inom benet energieffektiva och fossilfria fordon och att det kompletteras med förnybara drivmedel. Dagens transportsystem ofta resurskrävande per utfört transportarbete (dvs per person- eller tonkilometer). En ökad andel elfordon

⁴ Strategisk plan för omställning av transportsektorn till fossilfrihet, ER 2017:07

innebär minskade klimatpåverkande utsläpp men de ger fortfarande upphov till energiförbrukning och klimat- och miljöpåverkan under såväl användning som sin hela livscykel, om än mindre än för fossildrivna personbilar. Rekyleffekter kan även uppstå om eldrivna bilar ersätter resor som annars skulle gjorts med exempelvis gång-, cykel- och kollektivtrafik. Därav är det av vikt att samhällets insatser även fokuseras för att främja en ökad transporteffektivitet. En ökad transporteffektivitet kan även bidra till att minska importberoendet av fossila drivmedel och på sikt även importen av andra kritiska råvaror som till största del importeras, exempelvis metaller och mineral till batteriproduktion.

En scenariobaserad arbetsmetodik för transportplanering

Energimyndigheten tillstyrker förslaget att ge Trafikverket i uppdrag att övergå till en scenariobaserad arbetsmetodik som underlag för transportplaneringen samt att regeringen ger Trafikverket i uppdrag tillsammans med Boverket, Energimyndigheten, Naturvårdsverket, Trafikanalys, Transportstyrelsen och länsstyrelserna att precisera formerna för den scenariobaserade arbetsmetodiken. Trafikverkets prognoser över trafikutveckling ligger till grund för Energimyndighetens långsiktiga scenarier över energisystemets utveckling därav är det av vikt att berörda myndigheter tillsammans kan ta fram formerna för den nya arbetsmetodiken.

Samhällsekonomiska analyser

Energimyndigheten tillstyrker att Trafikverket ges i uppdrag att i samråd med Boverket, Energimyndigheten, Naturvårdsverket, Sjöfartsverket, Trafikanalys och Transportstyrelsen analysera och dra lärdomar av metoder och modeller som används nationellt och internationellt och som beskriver nyttor och kostnader av styrmedel och åtgärder för ett transporteffektivt samhälle, samt granska användningen av analysmetoder och kalkylvärden i den s.k. ASEK rapporten.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Robert Andréén. Vid den slutliga handläggningen har därutöver deltagit chefsjurist Rikard Janson, avdelningschef Caroline Asserup, enhetschef Fredrik Svartengren och handläggaren Linda Kaneryd. Föredragande har varit handläggaren Linda Kaneryd.

Robert Andréén

Linda Kaneryd

Detta beslut är elektroniskt signerat i Energimyndighetens ärendehanteringssystem och saknar därför underskrift

